

Лекція 7. Матеріально-технічна база та виробнича потужність підприємства

1. Поняття. класифікація та особливості матеріально – технічної бази аграрних підприємств

2. Виробнича потужність підприємства

3. Інтенсифікація виробництва

1. Поняття. класифікація та особливості матеріально – технічної бази аграрних підприємств

Матеріально-технічна база (МТБ) підприємства – це сукупність засобів і предметів праці, які використовуються у технологічних процесах виробництва продукції.

МТБ сільгосппідприємства включає такі складові:

- 1) земля, як головний засіб виробництва;
- 2) енергетичні потужності, в тому числі трактори, мотори комбайнів, автомобілі, електроустановки та інші механічні двигуни, робоча худоба;
- 3) сільськогосподарські машини і знаряддя: плуги, культиватори, сіялки, робочі механізми комбайнів, жатки, передавальні устрої та ін.;
- 4) органічні добрива засоби хімізації ,насіння, корми;
- 5) іригаційні і осушувальні системи;
- 6) багаторічні насадження;
- 7) продуктивна худоба, птиця, сім'ї бджіл;
- 8) виробничі приміщення, будівлі та споруди, шляхи.

МТБ сільського господарства має такі особливості:

1. Найважливішою складовою МТБ є земля;
2. МТБ сільського господарства залежить від природних умов й характеризується їх зональними особливостями;
3. Невід'ємною складовою МТБ сільського господарства є живі організми продуктивна і робоча худоба, молодняк тварин, птиця, багаторічні насадження тощо;
4. Складовою частиною МТБ є засоби виробництва, які створюються безпосередньо в сільському господарстві (продуктивна худоба, насіння корми, органічні добрива).

2. Виробнича потужність підприємства

Кожне підприємство, як товаровиробник, має певну виробничу потужність, яка має вирішальний вплив на параметри показників його виробничої діяльності.

Під виробничою потужністю підприємства розуміють максимально можливий випуск продукції (переробної сировини) за рік (добу, зміну) в натуральних показниках за заданого асортименту і якості та раціонального використання техніки, обладнання, виробничої площі.

Особливість аграрних підприємств полягає тільки в тому, що більшість із них є багатогалузевими і виробляють на продаж багато видів продукції, що значно ускладнює проблему визначення їх виробничої потужності.

Виробничу потужність визначають у натуральних величинах і у вартісному виразі – при широкому асортименті продукції.

Розрізняють такі види виробничої потужності:

- 1) проектну – в процесі проектування будівництва та ін.;

- 2) планову – за умови повної зміни виробництва;
- 3) резервну – з урахуванням невикористаних можливостей за певний час.

Виробнича потужність – динамічний показник, який змінюється під впливом НТП, удосконалення організації виробництва, підвищення кваліфікації кадрів. На його величину значно впливає надходження і вибуття виробничих машин та обладнання виробничого призначення протягом року, їх кількість, продуктивність, режим роботи, їх структура та інші фактори.

Процес формування та використання виробничої потужності підприємства залежить від двох груп факторів:

- фактори, що впливають на розширення «фронту» роботи;
- фактори, які впливають на підвищення продуктивності устаткування та робочих місць.

Розширення «фронту» роботи залежить, насамперед, від кількості обладнання та виробничих площ.

Фактори підвищення продуктивності устаткування пов'язані, головним чином, з поліпшенням якісного складу технологічного устаткування, удосконаленням технології, якістю предметів праці та кваліфікацією працівників.

3. Інтенсифікація виробництва

Існує два способи збільшення виробництва продукції сільського господарства – **екстенсивний та інтенсивний**. **Екстенсивний розвиток сільського господарства** передбачає збільшення виробництва продукції на основі незмінного рівня техніки і технології. **Інтенсивний** – збільшення виробництва продукції за рахунок додаткових вкладень, спрямованих на впровадження досягнень науки, передової техніки і прогресивної технології, які зумовлюють зростання врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності худоби.

Інтенсифікація сільського господарства – це процес концентрації сукупних витрат уречевленої і живої праці на одній і тій самій земельній площі, а в тваринництві на голову худоби для збільшення виходу продукції і підвищення економічної ефективності її виробництва.

Для визначення рівня інтенсивності виробництва використовується система економічних показників, серед яких є загальні, часткові, вартісні і натуральні.

Узагальнюючим показником рівня інтенсивності сільськогосподарського виробництва, який відображує сукупні витрати уречевленої і живої праці, є сума вартості основних виробничих фондів і оборотних виробничих витрат (без амортизації) в розрахунку на гектар сільськогосподарських угідь.

Важливим показником рівня інтенсивності сільського господарства є **річні виробничі витрати на гектар сільськогосподарських угідь або на голову худоби**. Вони включають частину вартості основних фондів у розмірі амортизації, віднесеної на собівартість продукції, а також вартість спожитих оборотних засобів, у тому числі і оплату праці.

Рівень інтенсифікації сільськогосподарського виробництва визначає також співвідношенням:

- 1) вартості основних засобів виробництва на гектар сільськогосподарських угідь, а в тваринництві – на голову худоби;
- 2) затрат живої праці з розрахунку на гектар земельної площі або голову худоби.

Для характеристики рівня інтенсивності сільського господарства використовують також натуральні показники:

- 1) кількість енергетичних потужностей, спожитої електроенергії на виробничі потреби (кВт-год з розрахунку на 1 га ріллі або посівної площі);
- 2) кількість мінеральних та органічних добрив (на 1 га ріллі);
- 3) обсяг виконаних тракторних робіт в умовних еталонних гектарах на 1 га ріллі;
- 4) щільність поголів'я худоби на 100 га сільськогосподарських угідь;
- 5) площа земель, де внесено мінеральні добрива у % до загальної площі сільськогосподарських угідь тощо.

До натуральних показників рівня інтенсивності тваринництва відносять:

- 1) витрати кормів на одну умовну або фізичну голову худоби;
- 2) рівень комплексної механізації і автоматизації виробничих процесів на фермах;
- 3) витрати на племінну роботу, структуру і породний склад стада та ін.

Основні результативні показники інтенсифікації сільського господарства – це врожайність сільськогосподарських культур, продуктивність тварин, вартість валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь.

Економічну ефективність інтенсифікації сільського господарства характеризують такі показники:

- 1) продуктивність праці;
- 2) фондівдача;
- 3) окупність виробничих витрат;
- 4) собівартість продукції;
- 5) розмір валового та чистого доходу і прибутку на 1 га земельної площі;
- 6) рівень рентабельності виробництва;
- 7) окупність додаткових витрат.

Основні шляхи підвищення ефективності інтенсифікації сільського господарства:

1. У рослинництві:

- впровадження систем землеробства;
- меліорація земель;
- внесення добрив;
- виведення високопродуктивних сортів та гібридів інтенсивного типу;
- освоєння перспективних сівозмін;
- покращення захисту рослин;
- застосування регуляторів росту;
- генна інженерія і біотехнологія;
- оптимізація використання водних ресурсів;
- протиерозійний обробіток ґрунту;
- застосування енергозберігаючих і інтенсивних технологій.

2. У тваринництві:

- впровадження систем тваринництва;
- зміцнення кормової бази;
- покращення якості кормів;
- удосконалення і виведення нових порід тварин;
- генна інженерія і біотехнологія;
- покращення відтворення тварин;
- застосування нових засобів боротьби з хворобами і шкідниками.